

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA NÁRODNÍ ŠKOLY

ZADÁNÍ ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Člověk a strom

Man and Tree

Autor:

Tomáš Kubát

Generála Píky 859/8, Liberec 1, 460 01

Vedoucí práce a konzultant:

Mgr. Ilona Chvállová

Počet stran: 79

Počet příloh: 38 + originály v deskách formátu A0

V Liberci dne 20. Května 1999

Tomáš Kubát

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 Liberec 1, Hájkova 6 Tel.: 42.48.5352515

NÁRODNÍ ŠKOLY

Katedra:

ZADÁNÍ ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Tomáš Kubát

kandidát:

Generála Píky 859/8 Liberec 1

adresa:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

obor:

Člověk a strom

Název ZP:

.....

Mgr. Ilona Chválová

Vedoucí práce:

30. 4. 1998

Termín odevzdání:

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž specifikují zadání: východiska, cíle, předpoklady, metody zpracování, základní literaturu (zpravidla na rub tohoto formuláře). Zásady pro zpracování ZP lze zakoupit v Edičním středisku TU v Liberci a jsou též k dispozici v UK TU, na katedrách a na děkanátě Fakulty pedagogické.

10. 4.

V Liberci dne 1998

.....
vedoucí katedry

.....
děkan

Převzal (diplomant): T. KUBÁT

Datum: 27. 4. 1998

Podpis:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Univerzitní knihovna
Voroněžská 1329, Liberec 1
PSC 461 17

V 153/99 P

ORIGINALY

KNS/NAŠ
61A. 17A. příl.

Doporučená literatura :

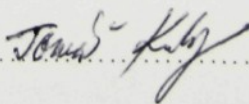
Arnold Hauser: Filosofie dějin umění, Odeon 1975
Miroslav Lamač: Myšlenky moderních malířů, Odeon 1989
Igor Zhoř: Proměny soudobého výtvarného umění, SPN 1988
Paul Klee: Čáry, SNTL 1990
Miroslav Lamač: Klee, KLU 1978
Tauska a kol.: Praktická fotografie, SNTL 1972
Josef Sudek: Fotografie, KLU 1956
Jaroslav Šimek: Fotografické techniky, Práce 1969
Hans Windisch: Nová škola fotografie, SNTL 1968

Konečně! Měla to být krátká výpověď, a trvala mi téměř tři roky (čtyři). Tomu, kdo bude číst, potrvá chvíli, aby možná (ne)pochopil... Není to výsměch ani pokus o tvrdohlavou revoltu, natož snaha být za každou cenu svůj a originální a upoutat tak pozornost.

Mé díky patří mnoha lidem. Nemá smysl je jmenovat, protože chci svým náklonostem ponechat jejich legitimní ilegality a nechat plody dozrát předčasně neutržené.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškerou použitou literaturu.

V Liberci dne 27. Dubna 1998

Resumé

Rozsáhlý soubor fotografií, kreseb a grafik na téma člověk a strom, zaměřený především na struktury a přírodní detail. Text volně doprovází stěžejní obrazovou část, která je doplněna komentářem. Podnětem pro vznik tohoto cyklu byla snaha rozumět a poznávat děje a jevy, které člověka v životě provází.

Der umfangreiche komplex der Fotografien, Zeichnungen und Graphiken auf das thema „Ein Mensch und ein Baum“ zielt vorallem die Strukturen und naturliches Detail auf. Der Text frei begleitet den Hauptbilderteil, der mit einem Kommentar ergänzt ist. Der Anlass für die Entstehung dieses Zyklus war die Bestrebung verstehen und erkennen die Ereignisse und die Erscheinungen, die einen Mensch in seinem Leben begleiten.

„The Man and the Tree“ is the expensive collection of the Photographs, Drawings and the Graphics arts which is especially intent on the Structure and the detail of the Nature. The text is accompanied with the Picture part which is completed with the Commentary. The Stimulation for the Origin of this Cycle was an Effort how to understand and know the Actions which accompany the Men in their lives.

OBSAH:

1. Úvod I.	str. 1
2. Úvod II.	str. 2
3. Úvod III.	str. 5
4. Hlavní obrazová část (včetně komentáře).....	str. 7
5. Doslov I. (malá pedagogická vsuvka).....	str. 62
6. Doslov II.	str. 64
7. Dodatek	str. 65
a) Několik slov úvodem	str. 66
b) Kresba	str. 67
c) Malba	str. 67
d) Suchá jehla	str. 68
e) Suchá jehla na NŠ.....	str. 68
f) Tisk z výšky	str. 69
g) Dějiny fotografie	str. 70
h) Aplikace fotografické techniky na NŠ	str. 71
i) Fotografie jako pomocník	str. 71
Tematické okruhy- využití na NŠ:	
j) Člověk a strom	str. 72
k) Koncept výstavy	str. 73
l) Pozvánka, plakát	str. 73
m) Přírodní živly	str. 74
n) Práce s detailem	str. 74
o) Struktury	str. 75
p) Kůra stromů	str. 75
q) Deformace, srůsty, zajímavosti	str. 75
r) Předpoklady, závěry a pedagogické cíle práce	str. 77
8. Seznam citací s komentářem	str. 79
9. Seznam použité literatury	str. 80

Úvod I:

Člověk a strom. Proč?

Chtěl bych začít úplně od začátku, protože se ty věci se mnou táhnou už od doby, kdy jsem se narodil. Dost možná se to táhne od doby, kdy úplně první člověk stanul před stromem Poznání dobrého a zlého. O co šlo tenkrát? O člověka a strom. Za strom si můžete dosadit téměř cokoli...

Ve stínu stromů jsem učůrával do plenek a mhouřil oči před prudkým světlem slunce, mezi kořeny velikánů ve vykotlaném břehu jsme stavěli bunkry a nedobytné pevnosti, do kůry mladé jabloně jsem ryl svůj monogram spolu s jiným uprostřed jednoduché rovnice. Uprostřed pustin velkých měst jsem toužil po klidu lesa.

Strom. Já vím, že jsem si mohl vybrat cokoli jiného.

Strom. Já vím, že jsem nestudoval botaniku.

Strom. Já vím, že neroste díky mně.

Strom. Nevím o něm skoro vůbec nic, protože je tak protkán tolika skrytými zázraky, spojen tolika neviditelnými pouty a vztahy, tak houževnatý, tak citlivý, tak dávající své maximum, v němž se odráží Jeho láska.

Strom, který se přizpůsobuje.

Strom, který přečkává životní bouře.

Strom, který je součástí úžasného zázraku života.

Miliony stromů a žádný nemá přesného dvojníka. Dokonce ani dva listy z jednoho téhož stromu nejsou totožné. A i kdyby se člověk rozkrájel a žil stovku let mezi stromy, „nenasytí se oko viděním, nenasytí se ucho slyšením“. Touha přijít na to, kdo jsem, kde jsem se tu vzal.

Touha přijít na to, kam mám jít a proč.

Touha milovat a žít.

Touha rozumět tomu, co se děje, chápat, poznávat, cítit, umět reagovat, souznít, vydržet.

Člověk a strom. To mě tak jednou napadlo, když jsem se měl rozhodnout a zvolit si téma práce, která by měla vystihnout a odhalit co nejvíce z mého já. Práce, která by neměla být o ničem, ale o podstatě mého studia pedagogiky a o směru, který se snažím nabrat. Něco, co mě opravdu zajímá, co mě baví a uspokojuje, něco, čím mohu oslovit, obohatit a přispět do naší spoluexistence. Člověka a stromu.

Úvod II.

Člověk a strom. Jak?

Opět mi nezbyvá, než začít úplně od začátku. Můj dědeček maloval. Krajinky. Ze všech obrazů mi nejvíce utkvěl v paměti ten s bouřkou, která se hrozivě stahovala nad právě svázanými snopy slámy, ten další, na kterém se obrovské mořské vlny chystaly vyšplouchnout právě na vás, a ještě jeden, s rybníkem, za nímž se rozkládaly modravé dálky hor a lesů. Nikdy se mi nepodařilo ani namíchat tu zvláštní barvu dálek. Byla fakt úplně skutečná!

Moje babička nemalovala, ale psala napínavé a strhující příběhy ze svého mládí. Do mého památníku mi vepsala sloky písně, kterou jsme spolu zpívali. Není sice nijak dlouhá, ale zpívá se v ní, abych nebyl líný, nebál se práce, a že se mám snažit, dokud jsem mladý, dělat věci rád. Aby to stálo za to.

O mém tatínkovi nevím, jestli zkoušel malovat a psát, zato si na vlastní uši pamatuji, že hrával na housle. Skoro před každou hodinou (na malé venkovské škole, kde on byl jediný učitel a já dokonce dva roky jeho žák- ještě, že jenom dva roky- už ve druhé třídě jsem měl dvě dvojky!) jsme si stoupli, on vzal svoje housle a hrál a my zpívali. A po písničce už to jelo... Také si pamatuji, že jsme měli udržovanou zahradu se skleníkem, několik slepic, králíků, jednoho pašika a kozu Bekinu. Většinu ovoce a zeleniny z vlastní úrody- vlastně jeho úrody. A taky hrál divadlo, velel hasičům a na přilehlém pozemku u školy vybudoval volejbalové hřiště.

Maminka je maminka. Ta uměla od každého trochu. Byla z pěti dětí a mí strejdové mě brávali s sebou na fotbal. Myslím, že to byla ona, kdo mě naučil smrkat, zavazovat si tkaničky, rozlišovat barvy a pít z hrnečku- vůbec celou tu kupu užitečných věcí, které se mi teď docela hodí.

A můj strýc z otcovy strany je majitelem zaběhlého fotokina.

Když jsem tedy vzpomínal na to, čím bych to celé mohl efektivně uzavřít, vybavoval si své dětství, sportovní základní školu, hodiny strávené v LŠU, roky studií na SPŠ grafické v Praze a večerně ve škole pana Hollara, své první lásky a neohrabané verše, první zaměstnání v knižním nakladatelství a – především- na ta báječná léta toulání se po Českém ráji, začal jsem tušit: ČLOVĚK A STROM.

V pomalu se vytrácející euforii z výborného nápadu mi stále častěji přicházela na mysl odkudsi zaznívající známá slova: „Případnost hovad a synů lidských jest případnost jednotejná“. S tím rozdílem, ovšem, že hovada lidská pletou občas bič i sama na sebe...

Se zapůjčeným aparátem jsem se úporně zahryzl do svého úkolu reportéra, který přivede na svět výjevy skrze objektiv, které dosud nikdo nikde a nikdy nespatriil.

Se vzrušením a napětím jsem předkládal své první snímky vedoucímu mé práce. Netradiční záběry, pořizované hlavou dolu visíc v korunách, kuriozní hříčky přírody, kterým lze jen opravdu těžko uvěřit, působivé východy a západy slunce, nad kterými se zastavuje dech, trocha tvrdé reality, nad kterou zamrazí v zádech, mihotavé záblesky světla tak umně zachycené stodvacetinou sekundy, a ty barvy, bože, ty barvy !

Určitě si myslíte svoje o člověku, jenž s vámi nesdílí vaše nadšení, a mlčky a hrdě se zařadíte mezi ty velikány. No, řekněme si na rovinu: který z umělců nebyl skutečně oceňován až po své smrti ?!

S nadšením, které napadalo na levou nohu, a sebevědomím, které se podobalo neklidnému lvu v kleci, jsem byl nucen přijmout tu méně oblíbenou alternativu mé známé písně: dělej to rád. Ale nezapomeň u toho myslet!

Fotky! Jo, to se řekne! Hodiny bloumáte krajem a hledáte vhodné objekty, někdy se dokonce stane, že nějaký opravdu najdete, tu se ho začnete zmocňovat ze všech stran, pozic a úhlů, hlídáte prostor a vhodné světlo, zaostříte, sevřete pevně fotoaparát, zadržíte dech a- nic. Je to blbost. „Možná hezké tak do zimního kalendáře.“

A jak se odvíjí metry filmu, ubíhá i čas a vše se mění. Mění se nápady, počasí, atmosféra a především stromy. Zjišťujete, že musí nastat konec vašemu snažení, že z toho rozpracovaného chaosu musíte vytvořit řád a dát mu nějakou formu. Zjistíte, že by to šlo udělat lépe a jinak a možná ještě takhle- ale není čas. Skutečný život je neustálá improvizace, kdy zjišťujete, kolik možností je, ale vždy musíte volit některou z nich a dát se tím pádem některým směrem, protože nelze „zastavit svět“, v klidu si to promyslet a s někým se poradit- a jedeme dál.

Zkrátka- moje snažení muselo dostat konkrétní podobu. Začalo další kolo selekce, jenže- CO vybrat?! O nějaké teoretické práci založené na textové části s tím, co jsem měl tou dobou v ruce, nemohlo být ani slechu. Tolik práce nazmar? Druhou rýsující se variantou byla převážně obrazová publikace, kde by se daly ideálně propojit fotografie, drobné kresby a něco málo textu, navíc bych mohl zúročit mé zkušenosti s grafickou úpravou tiskovin, nehledě na originální formu práce, jenomže chyběl čas.

Uvažoval jsem asi takhle: končím studium v oboru, kde se spíš než na vědomosti klade důraz na osobnost učitele, jeho schopnosti práce s dětmi, jeho tvořivost, umění komunikovat a improvizovat, nadchnout pro učivo a umět motivovat, stejně jako umět ho zpřístupnit a přiblížit v rovině dětské logiky- a tu posléze rozvíjet a formovat... A nejen logiku, ale i motoriku, etiku, sociální citění, estetiku...

Měl jsem k dispozici několik snímků, které přežily křížový výslech a ustály nemilosrdnou kritiku, rozpracoval jsem několik skic detailů stromů a několik velkoplošných kreseb, podařilo se mi vyrýt a vytisknout několik suchých jehel a nakonec tu byly i nějaké ty básně. Můj arzenál základního výškového tábora se slušně, téměř nebezpečně rozrostl...

Co však je podstatné- doufal jsem, že má tvorba by nemusela být natolik spoutána „pravidly“ závěrečných prací, jako v jiných oborech (není to spíše lidmi, než pravidly?). Byl tu totiž problém, který i nadále zůstává. V oblasti, kterou jsem si zvolil pro realizaci závěrečné práce, má sdělení jinou formu, než vyjádření slovy skládajícími se z písmen. Jeho úderná síla a těžiště spočívají jinde. Žádné teze, žádné teorie, žádná srovnání...

„Za zavřenými dveřmi stojím sám a sám uprostřed všeho, mlčící děsivou temnotou zahaleného...“, až se jednoho dne maličko vyjasnilo a ze zasetého semínka nápadu začala klíčit forma mé práce: bude to cyklus prací s tematikou stromu a živlů s paralelami na člověka, kontextově sladěný, celkově vyvážený, nápaditý, hodnotný, krásný, odrážející všechny rysy svého tvůrce...

Panebože, to bude paskvil!

Úvod III.

„Jediná jest příčina všech zmatků na světě, že totiž lidé nerozeznávají věci potřebných od nepotřebných, potřebné věci pomíjejí a o nepotřebné se starají, do nich se zaplétají a zamotávají bez konce.“

Ještě stále si připadám jako nezkušený cestovatel, který ani ještě neví, kterým směrem se dát, a tak stojí před svým domem upocený a napůl zmatený, protože co chvíli si ještě vzpomene na nějakou z důležitých věcí, kterou v návalu touhy po dobrodružství nechal doma a musí se pro ni vrátit. A když už se zdá, že vše z potřebných věcí má své místo v našlapaném ranci, začíná sice drobně, ale vytrvale pršet, takže je třeba vytáhnout (samozřejmě až úplně zespoda) pláštěnku...

(Prosím čtenáře, kterým připadá, že toto i následující líčení je jaksi od věci, aby byli vytrvalí, neboť se s důvěrou v to, že se mi to podaří, snažím objasnit (maje přitom na mysli známou pravdu, že „chceme-li nějakou věc skutečně pochopit, musíme jít až ke kořenům“ daných jevů), jak vznikal, vyvíjel se a formoval můj „pedagogický přínos“, jenž se má nyní vedrat na světlo skrze klapky psacího stroje.)

Rozpracoval jsem totiž teorii, podle které je největším přínosem pro svět pedagogiky skutečnost, že já sám se ocitnu uprostřed něho se vším, co jsem a co umím, dokonce i tím, co neumím a nevím, neboť nemá cenu vymýšlet a konstruovat nové teorie a nalézat stále novější a skutečnější pravdy, které námi budou odkudsi kamsi smýkat, přičemž my se jich budeme zuby nehty držet a tvrdit, že je vše pod kontrolou, že jsme to přeci stále my, kdo držíme opratě věci nadále pevně v rukou.

„Marnost nad marnostmi, řekl kazatel, marnost nad marnostmi a všechno marnost. Jaký užitek člověk má ze vši své práce, kterou vede pod sluncem? Věk pomíjí a jiný věk nastává, ačkoli země na věky trvá. Vychází slunce a zapadá slunce, a k místu svému chvátá, kdež vychází. Jde ku poledni, a obrací se ku půlnoci, sem i tam se toče, chodí vítr, a okolky svými navracuje se vítr. Všechny řeky tekou do moře, a však se moře nepřepĺňuje. Do místa, do něhož tekou řeky, navracují se, aby zase odtud vycházely. Všechny věci jsou plné zaneprázdnění, aniž může člověk vymluviti... Což bylo, jest to, což býti má, a což se nyní děje, jest to, což se dítí bude, aniž jest co nového pod sluncem.“

Jest-liž jaká věc, o níž bys říci mohl: Pohled', toť jest cosi nového? Ano, již to bylo před věky, kteříž byli před námi ...“

Stejně jako stovky lidí přede mnou jsem se i já rozhodl dát svému bytí nějaký směr. Vědom si svých charakterových rysů a vlastností a přídavků, které jsem obdržel darem „shůry“, rozhodl jsem se studovat pedagogiku, domnělou to bránu mého poslání.

Samozřejmě nemohu postihnout všechno, z čeho se začala rodit tato práce, je to příliš mnoho zážitků a zkušeností, mnoho let a mnoho lidí, báječných lidí. Budiž ponecháno těm, kteří měli účast.

„I zasedl soud a knihy budiž otevřeny...“

Hlavní část- obrazová (s komentářem)

(Jedná se o reprodukce,originály jsou přiloženy v deskách. K většině fotografií, grafik a kreseb je připojen komentář, který je řazen na zvláštním listu před nebo za prací.)

VÝSTAVA

ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ STUDENTŮ
NÁRODNÍ ŠKOLY PEDAGOGICKÉ FAKULTY

„Přitom je nezbytné, aby se divák zbavil pocitů neklidu a překonal znepokojení,
které vyvolává otázka, zda to, co vidí, je skutečně ještě uměním.“

6.-17. KVĚTNA

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA TU
V LIBERCI, VORONEŽSKÁ 13

OTEVŘENO PONDĚLÍ - PÁTEK 8 - 17 HODIN

VÝSTAVA

ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ STUDENTŮ
NÁRODNÍ ŠKOLY PEDAGOGICKÉ FAKULTY

6.- 17. KVĚTNA

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA TU
V LIBERCI ,VORONĚŽSKÁ 13

· OTEVŘENO PONDĚLÍ – PÁTEK: 8 – 17 HODIN

DEČNĚ VÁS ZVEME
VÝSTAVU ZÁVĚREČNÝCH
KREATIVNÍCH PRACÍ STUDENTŮ
VÝTVARNÉ ŠKOLY PEDAGOGICKÉ
FAKULTY V LIBERCI

SLAVNOSTNÍ ZAHÁJENÍ SE KONÁ
V UNIVERZITNÍ KNIHOVNĚ

PONDĚLÍ 6.5.96
V 16 HODIN

VÝSTAVA POTRVÁ DO 17.5.96
OTEVŘENO PO-PÁ : 8-18 HOD

ZVEME VŠECHNY PŘÁTELE
A NAŠE KAMARÁDY
NA VÝSTAVU
NAŠICH ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ
Z VÝTVARNÉ VÝCHOVY

SLAVNOSTNÍ ZAHÁJENÍ SE KONÁ
V UNIVERZITNÍ KNIHOVNĚ

V PONDĚLÍ 6.5.96
V 16 HODIN

VÝSTAVA POTRVÁ DO 17.5.96
OTEVŘENO PO-PÁ : 8-18 HOD

EVA-GRAFIKY, HANKA-DŘEVOŘEZ
JANA-KRESBY, RADKA-KRESBY
TOMÁŠ-GRAFIKY A FOTOGRAFIE

Příloha 1

Konečná verze plakátu Výstavy závěrečných prací studentů NŠ. Zajištění prostor pro výstavu, časový harmonogram i propagace byl můj úkol, který je nutno vzít v potaz při hodnocení této práce (samozřejmě bych se neobešel bez pomoci mého konzultanta).

Příloha 2

Pozvánky na vernisáž- první v oficiálním znění

- druhá pro blízké přátel

Pozvánky se vertikálně rozstříhaly a skládaly na pohlednicový formát.

Téma na plakátu i na pozvánkách je záměrně stejné, aby byla zachována celistvost a výtvarná jednotu.

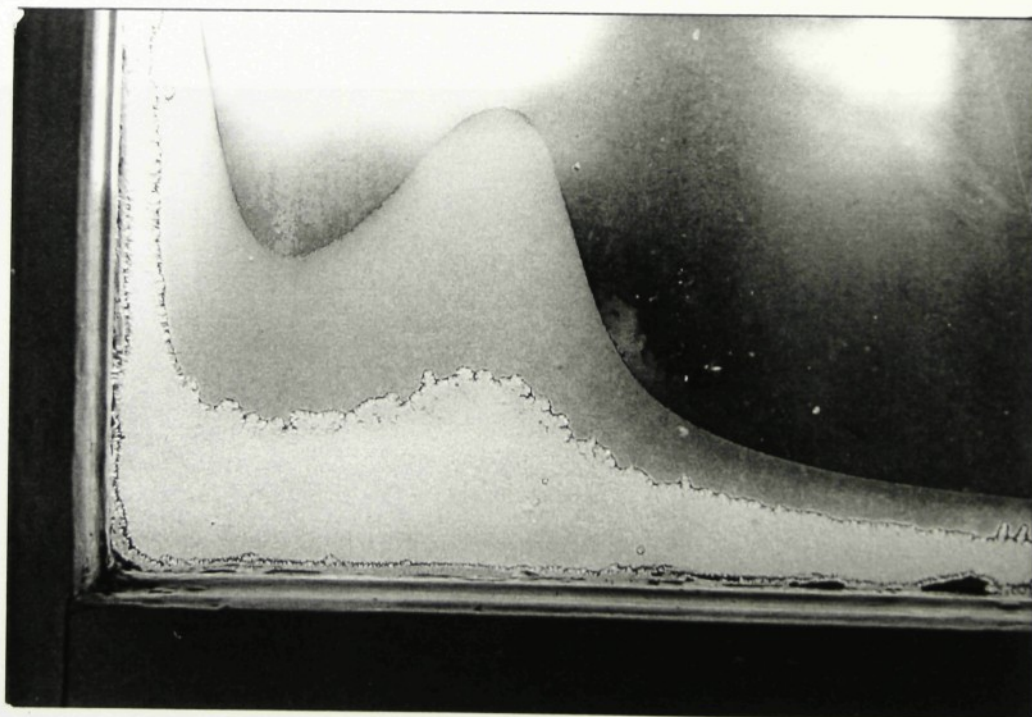
Příloha 3

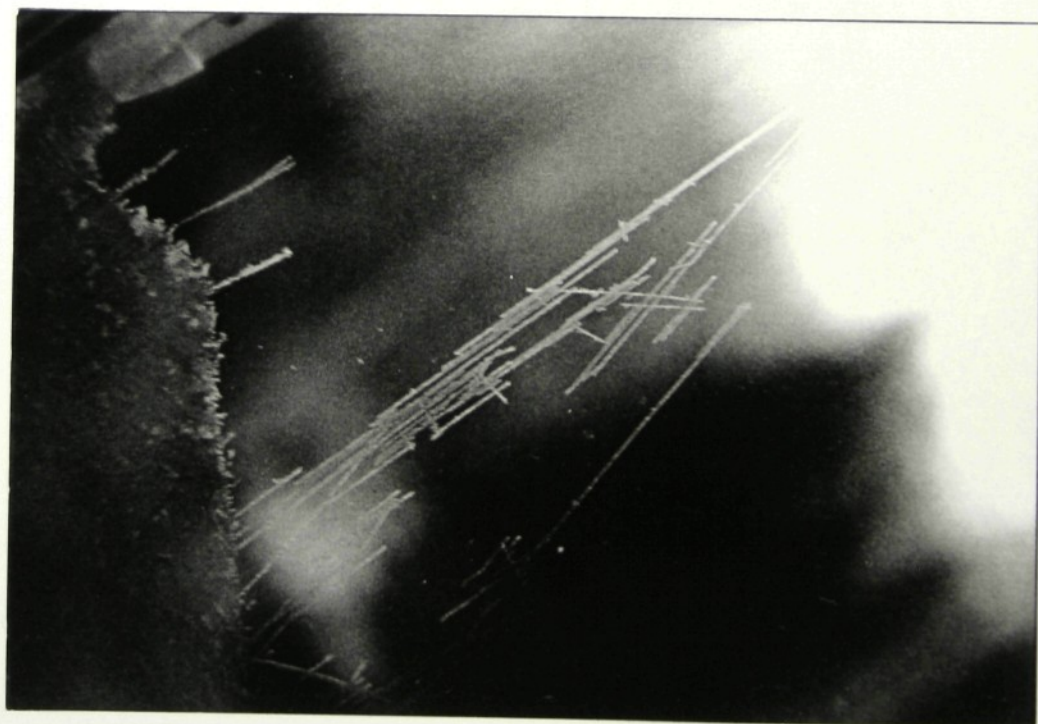
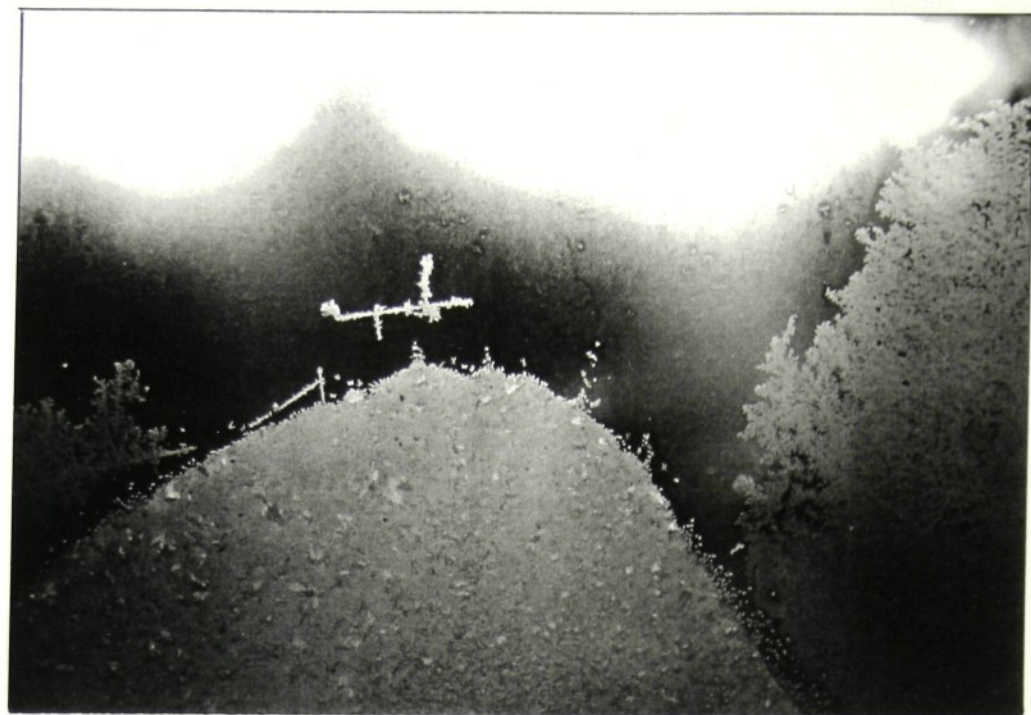
Na počátku byly živly...

(Na počátku toho bylo víc, jistě, jenomže chaotická živelnost převládala. Snaha strom někam kontextově zařadit, jakož i z něčeho začít, mě vedla k myšlence věnovat se- kromě samotných stromů- všemu, co se stromy souvisí, co se k nim neodlučitelně váže, k jejich podstatě... Vznikl cyklus prací zaměřený na detaily, ačkoli charakterizovat třeba mráz pouhým detailem vykresleným na okenním skle- lze vůbec ? V jednom z časopisů Výtvarná tvorba mě zaujala myšlenka paní Zelenkové, že „strom nelze poznávat bez šumění větru ve větvích, bez zpěvu ptáků v korunách...“.Dovolím si navázat- ani bez živelů, které strom obklopují, možná dokonce podmiňují.)

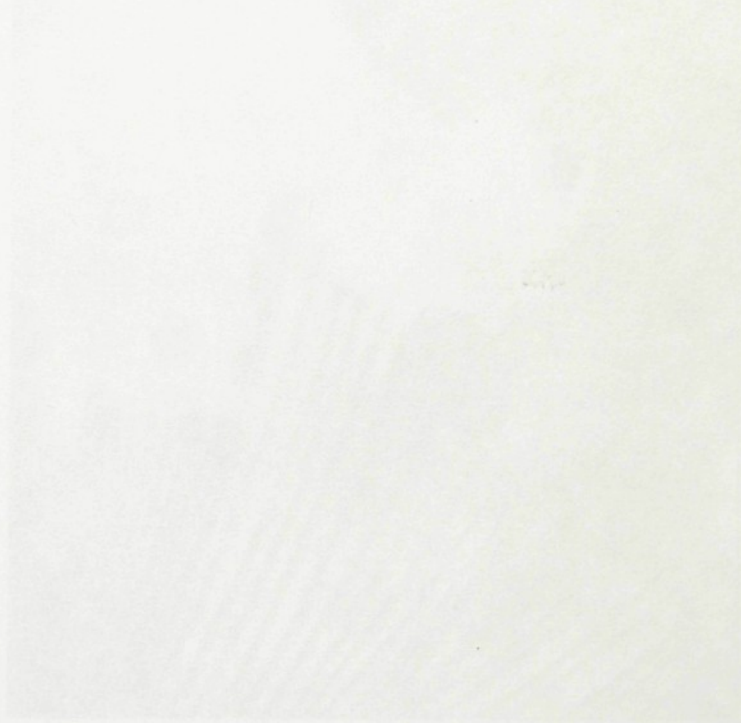

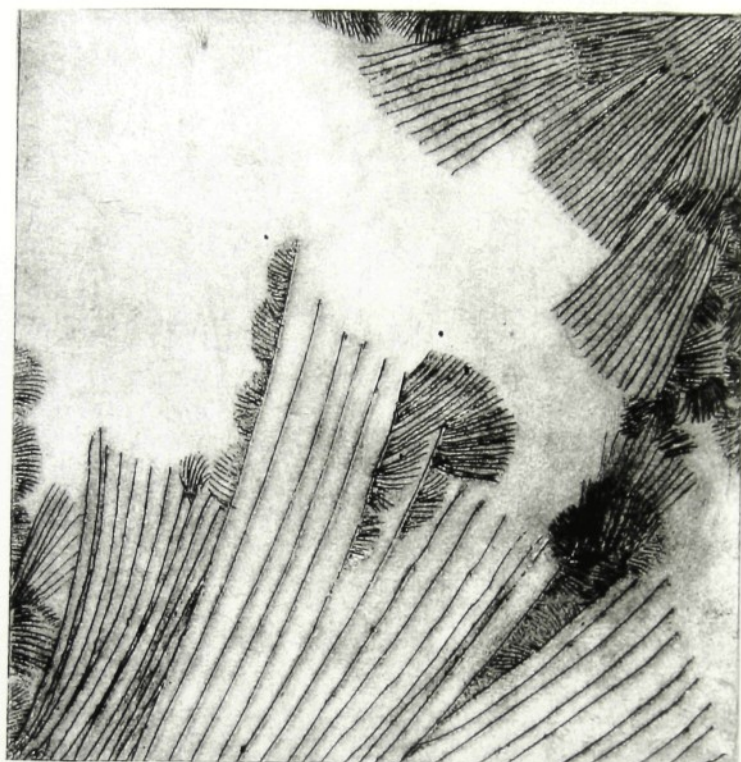

Přílohy 4-7

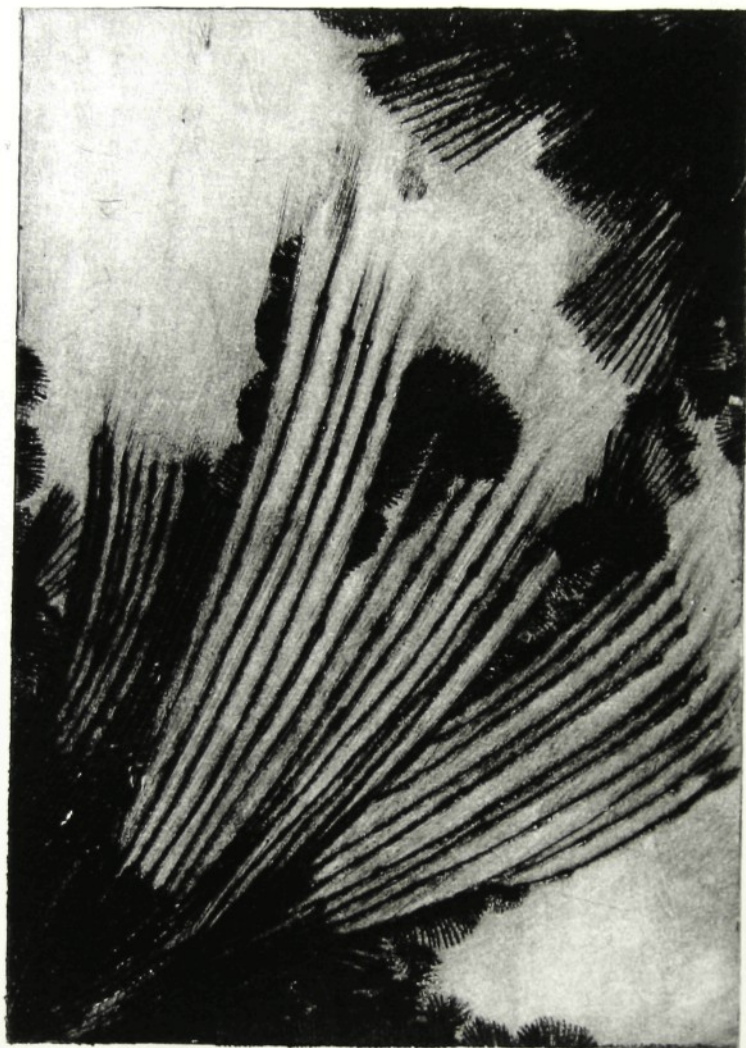
Od první spontánní reakce na zamrzlé okno v mém pokoji vedla cesta k nafocení detailnějších snímků, až k nápadu vyjádřit dané téma jinak, než fotograficky. Trochu neohrabaným pokusům o kresbu dala docela jiný rozměr suchá jehla...

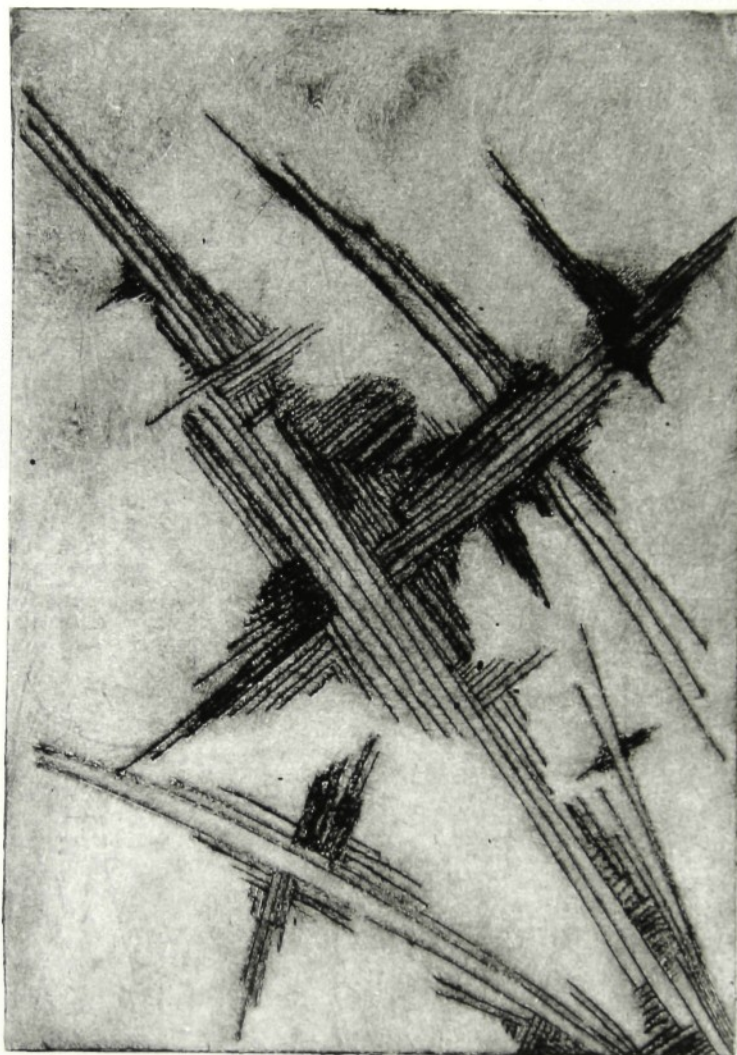
575

Kuto 496

1/6

Kurt 96

2/5

Karlo 96

7/8

Kubak 96

2/3

Kubot 98

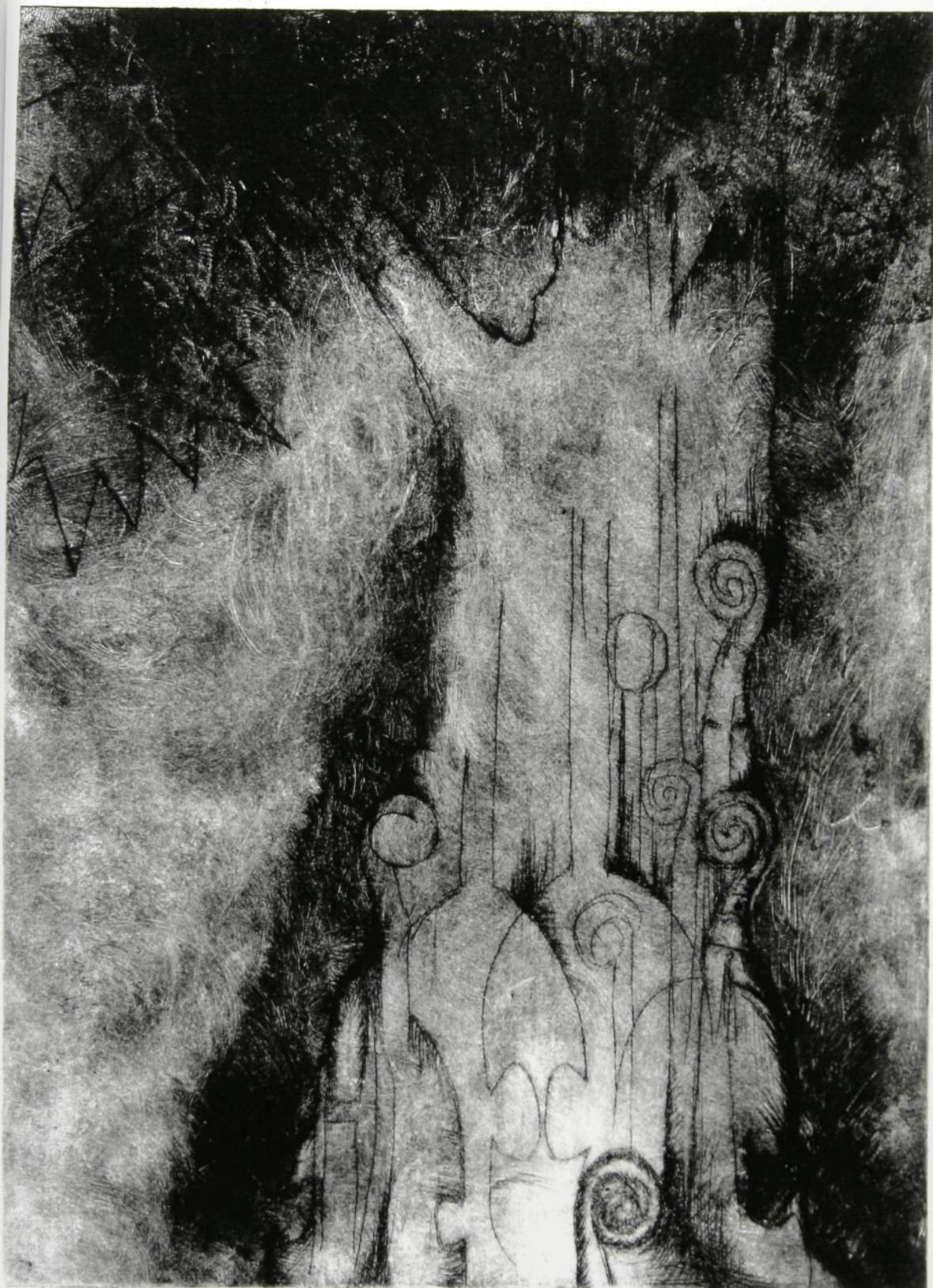
3/5

Kubuf 45

3/6

Kutty 21

5/4

Kubay 15

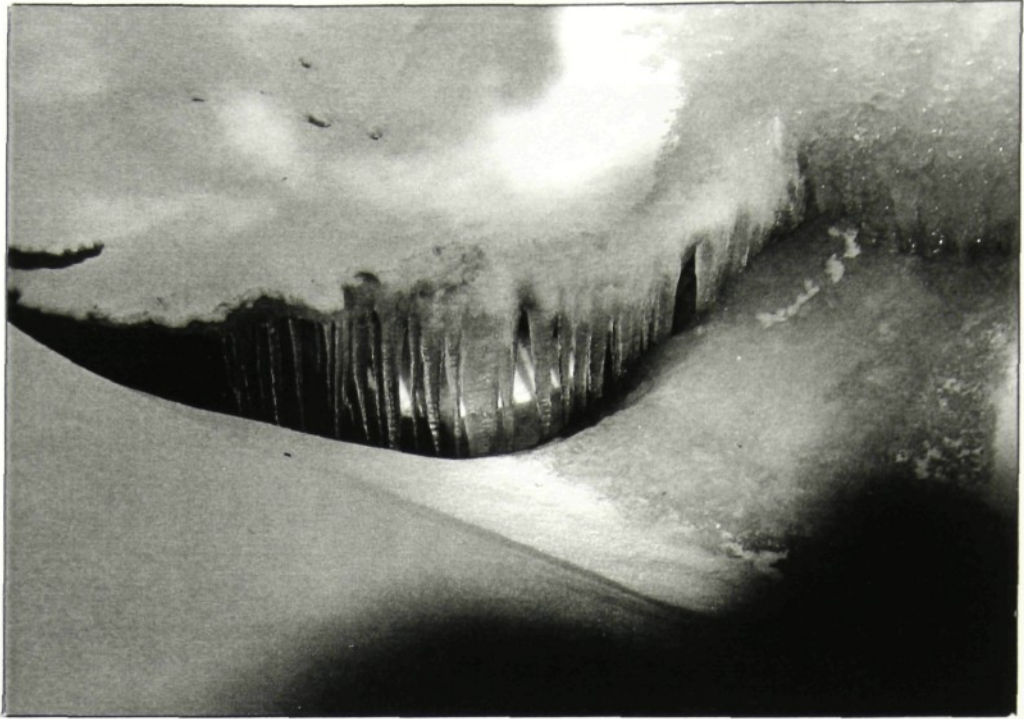

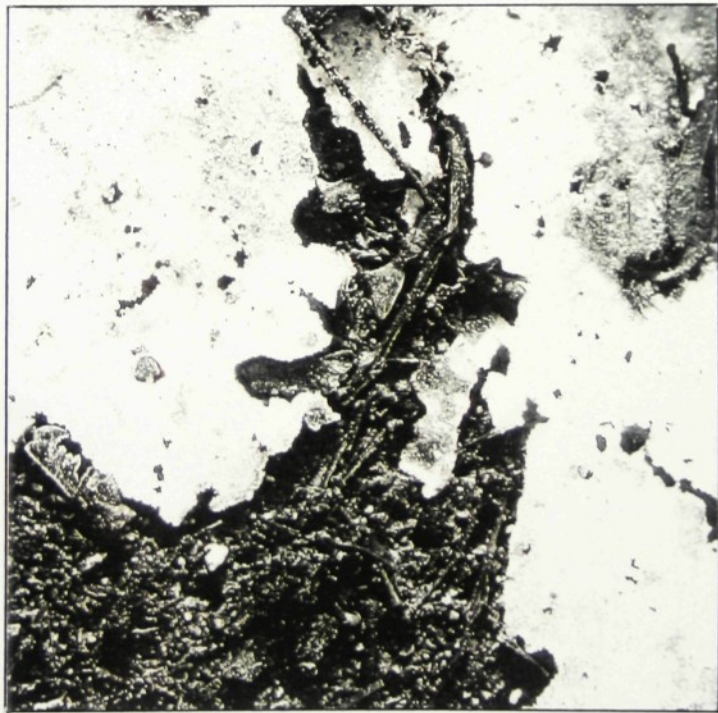
Přílohy 16, 17, 18

Tematicky se váží k předchozím dvěma suchým jehlám, kdy jsem se snažil postihnout úzké vazby mezi lidmi a stromy a vyjádřit souvislosti s prožitky bolesti, zloby a utrpení...

Jako nejvhodnější se mi zdála kresba, zobrazení v jakýchsi metaforách, srůstech a myšlenkových posloupnostech.

(Podkladem pro práce 16 a 17 byl otisk lidské dlaně.)

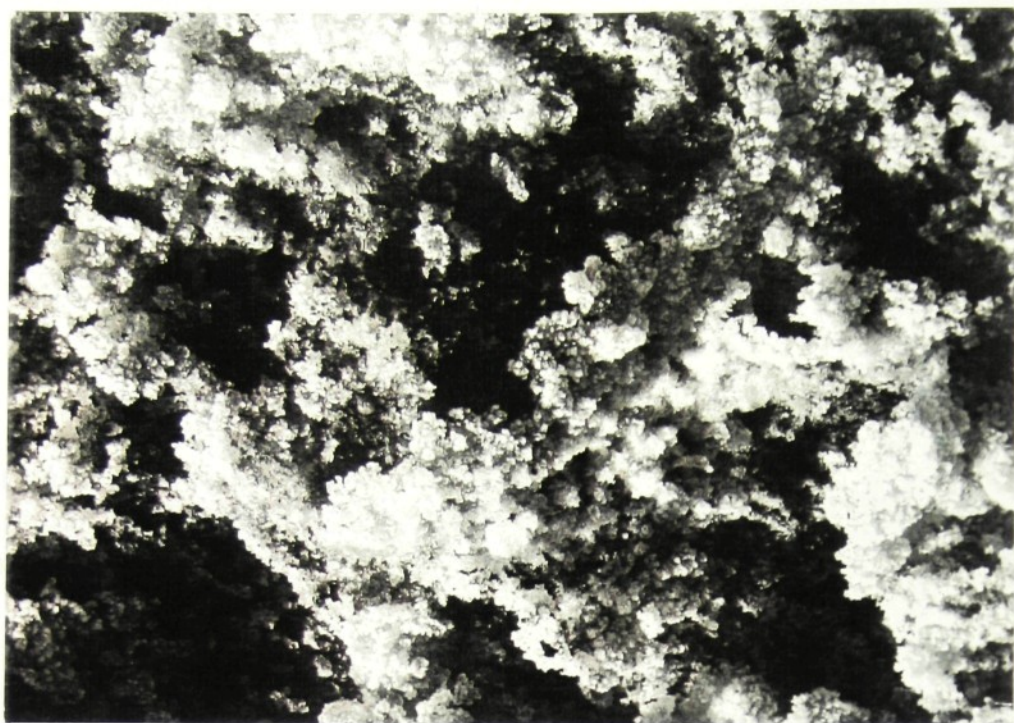

Přílohy 19, 20

V období tání ledů začal spatřovat světlo světa další z živlů. Práce s formátem se pro mou další tvorbu stala nezbytnou. Při fotografování detailů bylo denní rutinou formáty měnit a upravovat podle potřeby, především podle podoby výřezů, které bylo nutné ze snímků pořizovat.

(Ani živly nejsou zde samy sebou, nýbrž opět v souvislosti, závislosti: země-voda...)

Příloha 21

„Přelomová“

Od živelných snímků jsem začal tíhnout ke „strukturálním“.
Když potkáte zajímavého člověka, který na vás zapůsobí, chcete přijít blíž a poznat o něm něco více...

Pril. 25

Pril. 26

Pril. 27

Přílohy 22- 27

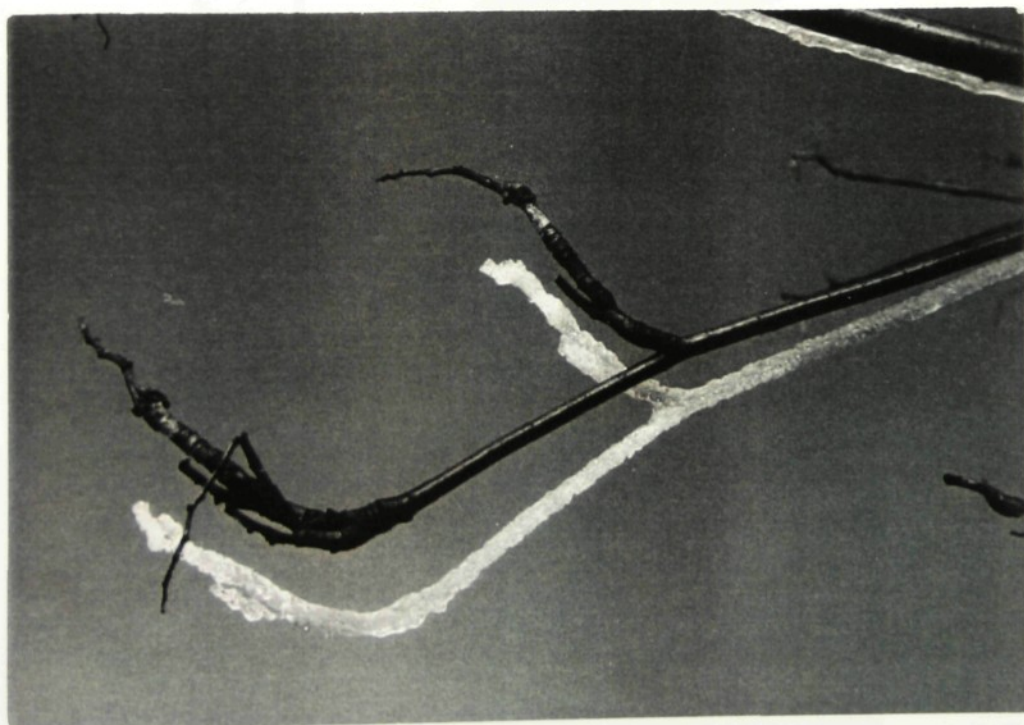
Maximální uplatnění detailu, který umožňovala Praktica B 100 Electronic s objektivem Pentacon 1:2, 4, $f=50$ mm.

A opět upravované formáty...

Z barevných fotografií se při zvětšení stávaly barevné obrazy takřka malované- samozřejmě to bylo způsobeno deformací, která v kombinaci s netradičním záběrem dala možnost vzniknout „šifrovaným“ snímkům.

Poslední snímek (příloha 27 dole) je zase trochu jiný a načíná další etapu, do které jsem se dostal svým hledáním skrze objektiv. Při honbě za detaily struktur mi nemohly uniknout přírodní zvláštnosti. Deformace, kuriozity. Jejich zpracování v tomto cyklu je nejspíš výtvarně nejslabší, zato se těší mé velké oblibě.

(„Profesionální deformace“-milý čtenáři, připravil jsem ti pro zpestření a pobavení malou hru. Jistě jsi na předchozích snímcích postřehl, že se jedná o kůru stromů. Dokázal bys ke každému obrázku přiřadit druh stromu, který je na něm zachycen ?)

Pril. 29

Přílohy 28, 29, 30

Někdy je „postižení“ způsobeno vnějšími vlivy, jako v případě snímku 29 dole, kdy v lokalitě Mužský u Drábských světniček došlo k sesuvu půdy. Následkem toho byly vychýleny terminály stromů (růstové výhonky) ze své původní roviny. Strom však díky neporušené kořenové soustavě roste dál...

(Viz tematika Integrace postižených ve školství.)

V příloze 30 si vnímavý divák jistě povšimne erotického náboje, který akty skrývají (na mou matku působil eroticky i snímek č.31 dole).

Příloha 31 nahore

Při jedné z brigád v Českém ráji s elitou intelligence naší univerzity se jednou odkudsi ozval hlas Hanky Jabůrkové: „Holky, pod'te sem, tady je krásnej pařez!“

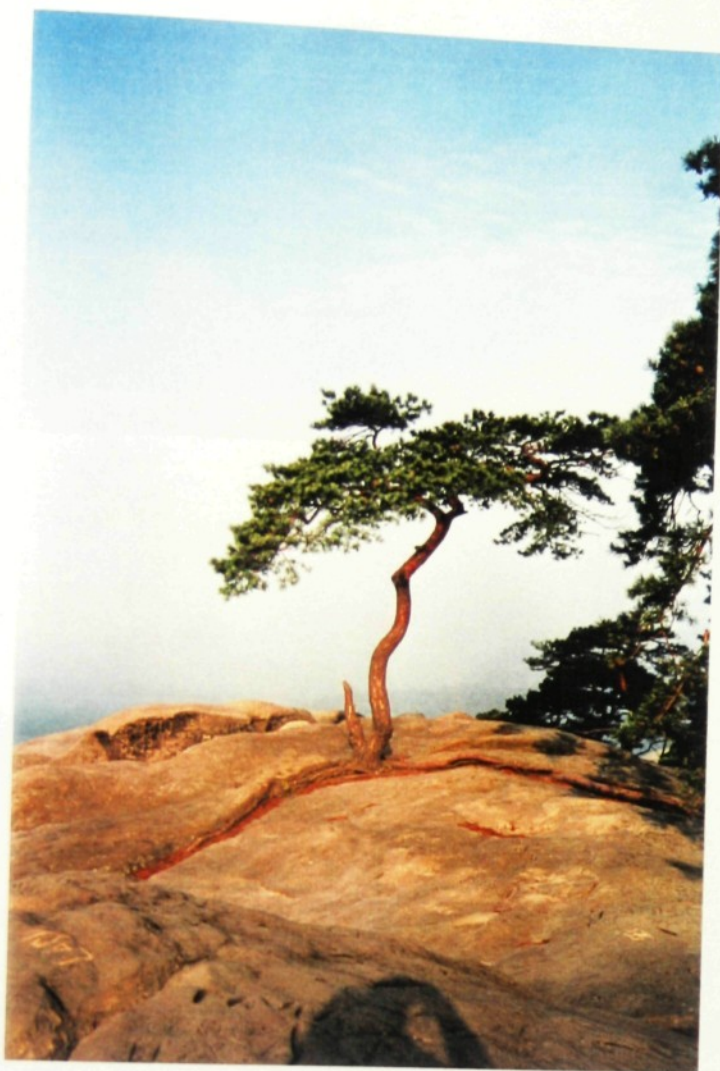
A to je on.

Příloha 31 dole

Skála Sokolka nad Komárovským rybníkem u Srbska.

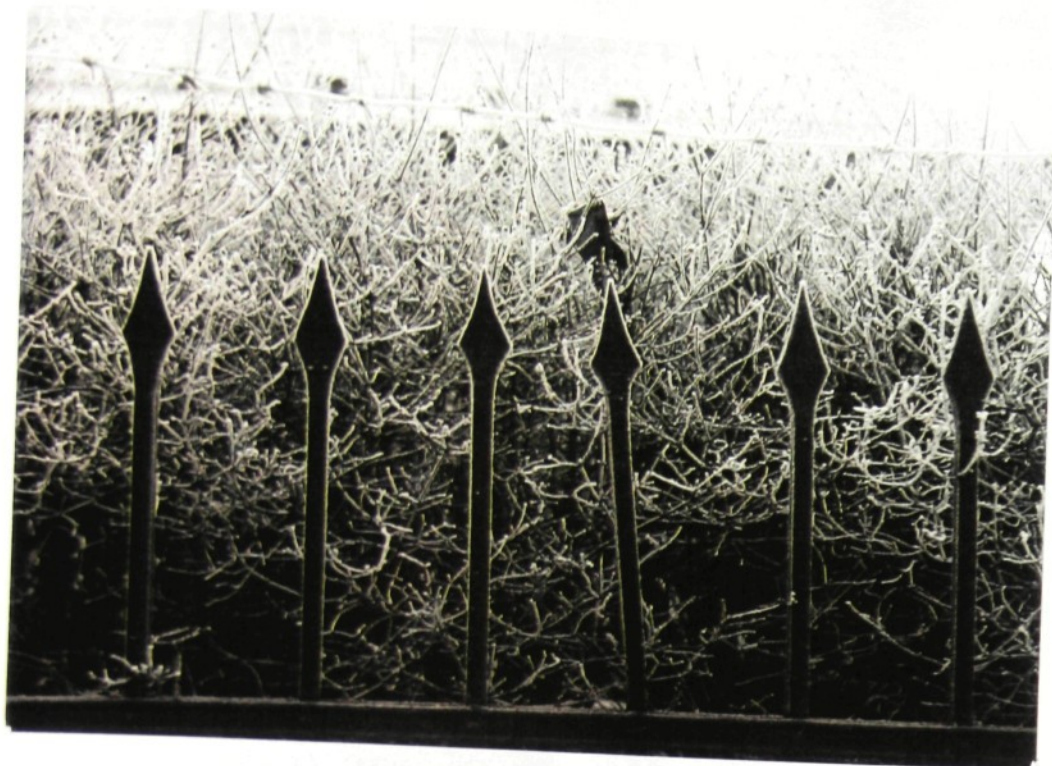
Byli jsme tenkrát dva a oba měli aparáty zavěšeny u krku.

Oba jsme se začali zmocňovat stejného objektu. Jak jsem se zmocnil já, vidíte na tomto snímku. Kdo byl ten druhý a hlavně jakým způsobem se zmocnil daného objektu on, vidíte na dalším snímku (viz příloha 32).

/Autor snímku: Klára Janebová/

Příloha 36

Zvláštní roli sehrály kořeny stromů, především proto, že široká tvarová škála spolu s kresbou a liniemi let dřeva vytvářejí úchvatné obrazy. Cyklus „Kořeny“ se rovněž neujal...

Následující kresba inkoustovou tužkou na mokrý a skládaný papír (patrně na originálu) byla spíš hříčkou tvarů, které jsem hledal v záhybech papíru, než realitou (viz příloha 37).

Studie kreseb stromů.

Nelákaly mne uniformní, vyšlechtěné, produktivní stromy pěstěné sterilně. Daleko více mne přitahují bizarní tvary, zajímavé situace v korunách, pokřiveniny a zhojené rány, tok času patrný podle růstových linií a podle tvaru kmenu.

Poznámka:

Ne všechny práce zde přiložené byly vystavovány jako součást cyklu, který je shrnut v deskách formátu A1 a který je nedílnou součástí této práce. Při hodnocení je nutno vycházet z kvality originálů, kopie prací zde publikované jsou čistě orientační !!

Doslov I (malá pedagogická vsuvka)

„Dar učitelství je duchovní dar, který umožňuje vzdělávat lidi. Tento dar uschopňuje sdělit poznané věci takovým způsobem, aby se u posluchačů dostavilo porozumění, ochota toto přijmout a podle toho i jednat.“

Bavme se nyní alespoň chvíli o učitelství na 1. Stupni ZŠ, co se týče výtvarné výchovy. Vzpomínám si jako dnes na jednu zkušenost z hodiny výtvarné výchovy během pedagogické praxe (druhý ročník, ZŠ Ještědská). Paní učitelka vystoupila na začátku hodiny s naprosto vyčerpávajícím monologem: „Tak , děti, dneska si nakreslíme jednu známou postavu, plaví se na lodi, ne námořník, ne, ani kapitán, kdepak parník! Je takový drsný, špinavý, bezoký- vy neznáte piráta? ! Znáte, že ano. Jak takový pirát vypadá? Ano, je špinavý, může být i vousatý, jaký ještě může být? Ano, může být i oholený, ale co nohy, má obě? Ano, někdy ne! A co na hlavě, co nosí na hlavě? Klobouk, ale ne, někdy, co to nosí, je to takové puntíkaté a máto ovázané- ano, šátek! A co kalhoty, jaké můžou být? Správně, roztrhané, jaké ještě- zelené, pruhované, správně... Ale ještě jsme na něco zapomněli, víte na co? No, na pistoli, neříká se bouchačku, na pistoli také, ale víte, co takový pirát nosí na rameni? Správně! Papoušek!“ (Obdivuhodný výkon pozorné žákyně- poznámka autora.)

Dodnes je mi záhadou, i když musím uznat, že určitý posun v mnoha směrech je patrný, proč si někdo myslí, že učitel na prvním stupni zvládne být „univerzálem“ na výuku všeho, co profese učitele Národní školy obnáší. S tím souvisí i systém studia všeho a ničeho tak, jak jsem to měl možnost okusit na vlastní kůži. Učitelům na druhém stupni se však věnuje pozornost ve větší míře, snad (?) v domněnání, že čím starší dítě, tím vnímavější, chytřejší... Proto i učitel musí získat potřebný „náskok“..., kdežto na prvním stupni to stačí „ošudlat“.

Jistě, tak trochu to záměrně bagatelizují a zjednodušují, vím, že spousta lidí se snaží a dělá, co může, a dokonce se stává, že někteří lidé dělají i to, co nemohou...

Pozoruji tu problém, který tušíme kdesi v pozadí, který nám stále šlape na paty, i když si už myslíme, že jsme napřed. Jestliže totiž chci být učitel, možná nejen na druhém stupni, očekává se ode mne široký záběr a přehled o životě. Na druhou stranu ale musím být odborník ve vyučovaných předmětech, abych nevypadal jako trouba. Jak to stihnout, je-li člověk dosud mladý a nezkušený?

Specializovaný odborník ve svém oboru samozřejmě může jít dál a do větší hloubky, někdy možná na úkor toho, že bude příliš jednostranný ve svém zaměření, na druhou stranu člověk nemusí být nutně profesionál- anatom, psycholog, botanik, ekolog,...-aby dokázal porozumět. Někdy stačí opravdu málo- zájem, otevřené srdce, přijít kousek blíž... (viz příloha).

Když už jsem zabrousil na pole studia zde na fakultě, nedá mi to, abych se nezminil o přínosu, jakým pro mne byl průběh pedagogické praxe. Celý systém, jakým probíhala, se povedl- a díky za to. Možná by stálo za to, uvažovat do budoucna (mimo konzultace o průběhu po skončení praxe) o konzultacích, které by byly zaměřeny na studenty jako budoucí pedagogy v tom smyslu, že dosud mnoho lidí po skončení studia nepokračuje v oboru. Myslím si, že je to do velké míry zapříčiněno hned od počátku studia nejasnou vizí studentů o tom, co chtějí, co očekávají, proč se rozhodli ke studiu... Protože jestliže se bude chtít školství udržet nad hladinou v současné ekonomice (rozuměj „tržní“), nebude si moci dovolit plýtvat potenciálem, kterým jsou dokončivší studenti, kteří obor opouštějí. Ovšem, zatím jsme velkorysí...

„Má-li zlořádům lidským nějak bráněno býti, to skrze prozřetelné vedení mládeže dít se musí.“ Aneb jak praví přísloví: „Ohýbej proutek, dokud je mladý.“ Má víra, že tyto myšlenky nezapadnou pod návaly peněz mezi kantory, mezi povolnými „sadaři“, zatím trvá. Problém ovšem není nikde jinde, abychom se nevymlouvali, v penězích, v systému, ve „špatné době“, ale je u mě, u každého z nás, každodenně. „Vyděme z Babylona“, vytáhněme břevna z našich očí, snažme se porozumět sami sobě, co jsme kdo zač a čeho jsme schopni.

Celá práce, kterou jsem „byl nucen“ vykonat, mi nesmírně pomohla a byla pro mne velkým přínosem, ať už bude jakkoli (ne)úspěšná.

Kantor a žák.

Člověk a strom.

Já a – cokoli budete chtít...

Doslov II.

„Tak jaké to bylo?“, bych se možná měl zeptat, když už jste viděli vše, co se vidět dalo. A věřte, že bych to rád udělal, kdybych nyní nebyl spoután monologem. A možná by někdo něco řekl, kdyby se nebál a necítil spoutá vlastním monologem...

Jsou lidé, kteří vědí (a umí), co možná ostatní nevědí (a neumí). Někomu něco vadí, co jiného nechává chladným... Každý jsme jiný. Nejspíš neumím myslet „vědecky“ a sepsat seriózní práci o tom, jaké jsou potíže se sexuální výchovou dětí mladšího školního věku, jak řešit a neřešit algebraické rovnice, nebo jaký vliv na českou literaturu poválečných let měla Amerika. Možná dosud NEVÍM, možná ani neumím... „Chtělo se“, abych řekl „A“, jenomže jsem ho asi neřekl dost nahlas, protože se nyní chce, abych řekl „B“.

A já jsem zoufalej.

Protože jsem své milované dívce řekl: „Má břízo zjara, v jejímž stínu bych chtěl navždy spočinout“, a ona se mě zeptala, proč jí říkám „břízo“.

Jsem zoufalej, protože nejspíš byla kravina na entou hrát si na umělce a stvořit něco, co pak bude tak sakramentsky těžké okecat na dvacet stran, přičemž se ještě držet myšlenky, že cenu má to, co je „moje“, ne opsaného odkudsi, citované kohosi, viděné očima někoho...

Myslel sem na všechny ty lidi, co fungují v celém tom koloběhu hmoty a myšlenek, které se zove „vysoké školství“, na všechny ty, kteří se tímhle budou zabývat, na všechny ty, kteří si jednoho unaveného odpoledne povzdychnou nad plastovými deskami „závěrečných prací“. A vůbec se mi nechce končit, protože je tolik věcí, o kterých jsme si toho moc neřekli... Jenže na to se asi nehraje.

Hraje se na: „Ukaž se, dobrý, heleď se, takhle a takhle, chápeš?, nechápeš?- nazdar, takže to by bylo, ukaž se, dobrý, nazdar.“

A ani tak to není.

Všechno je totiž jinak...

Skvělá slova dětem

Dodatečná část

Několik slov úvodem

Toto je doplněk mé závěrečné práce, ve kterém se pokusím zpracovat dané téma „pedagogicky“ alespoň do té míry, abych uspokojil všechny ty lačné, pro než je výtvarné umění možná poněkud vzdálenější, nebo možná méně srozumitelné, než metodické pokyny.

Nejprve bych se chtěl věnovat stručnějšímu rozboru jednotlivých výtvarných technik, které jsem ve své práci použil, potom bych rád načrtnul, jak by mohla vypadat práce s tématy, které jsem si zvolil.

Celý tento dodatek bude uzavírat pokus o vysvětlení, jaký že pedagogický přínos vlastně má práce měla mít-a pokud má, tak jaký a v čem spočívá.

Kresba

Základní a nejrozšířenější výtvarná metoda, kdy dítě pracuje s primárními prostředky. Nejmenší požadavky na náročnost a snadná dostupnost pomůcek učinily z kresby velmi oblíbenou metodu práce při hodinách výtvarné výchovy.

Začíná se pracovat většinou s pastelkami, tužkou, voskovkami, protože nešpiní, a i méně motoricky zdatní jedinci si brzy osvojí a oblíbí tyto metody kresby.

Složitější je už například kresba tuší, neboť stopa zanechaná nosičem pigmentu je nesterilně silná a než zaschne, rozmazává se. Co se týče čistoty práce, nejnáročnější se jeví kresba uhlem a pastelem, která vyžaduje zkušenosti i z oblasti míšení barev, čili z malby.

Malba

Jelikož je to metoda, kde se pracuje s vyššími nároky jak na materiály, tak na pomůcky, navíc dítě tuší velké dobrodružství při práci s vodou, která je potřeba na ředění pigmentů, dovolil bych si prohlásit, že je i více oblíbená, u žáků především.

Velkou výhodou oproti kresbě je možnost pracovat na velkoplošné formáty, které lze zaplnit bez prosvítání bílých míst a dát tím pádem výtvaru punc uměleckého dokončeného díla.

Další podstatnou výhodou je možnost práce se širokou paletou barev, jakož i s jejich valérem, což se však může jevit v počátcích i jako nevýhoda, neboť se jedná o poměrně náročné výtvarné operace.

Obecně se malba považuje za kvalitativní krok, který dítě uskutečňuje ve své životní dráze. Ovšem zdání klame a chtěl bych upozornit na mylné chápání kresby jako něčeho banálního a triviálního – opak je pravdou !

Suchá jehla

Jedná se o poměrně náročný způsob tisku z hloubky.

Dané téma se zpracovává pozitivně, avšak stranově převrácené. Ostrým rydlem, nejčastěji ocelovým bodcem, se do podložky ryje obraz, přičemž sytost tahu je závislá na šířce a hloubce vrypu. Podložkou může být plexisklo, plastové desky a v ideálním případě zinkový plech.

Papír, na který se tiskne, je nutno několik hodin předem / v ideálním případě 24 hod. / namočit do vody, posléze vyjmout a mezi novinami a zabalen v igelitu je tak připraven pro samotný tisk.

Tiskne se následujícím způsobem: na vyrytou předlohu se nanáší viskózní hlubotisková barva rovnoměrně po celé ploše tak, aby byla nanесena i v těch nejhlubších vrypech. Potom se stírá veškerá barva z plochy, která netiskne, respektive kde chceme, aby netiskla. I způsob jakým barvu stíráme / krouživé pohyby, šikmé tahy apod.../, má vliv na finální tisk, neboť nikdy nedojde ke 100% setření barvy, tím pádem jsou vždy tahy po stírání patrné. Je-li matrice tímto způsobem připravena pro tisk, přichází na řadu samotné tisknutí na tiskařském lisu, kde jsme samozřejmě předem provedli tlakovou zkoušku. Napasujeme papír a umístíme vhodně formát, přičemž dbáme zvýšené opatrnosti na čistotu práce, neboť naše prsty jsou špinavé od barvy a jakýkoli otisk znehodnocuje nátisk !

Po natisknutí musíme počítat alespoň několik hodin se zasycháním barvy a vysycháním vlhkého papíru. Při náročnějším tisku používáme ruční papír, který se poněkud kroutí po vyschnutí, takže je vhodné jej dostatečně vylisovat.

Suchá jehla na NŠ

Z výše uvedeného popisu práce vysvítá, že se jedná o poměrně náročnou techniku, se kterou se setkáme nejspíše v zájmových kroužcích výtvarné výchovy nebo při nějakých experimentech prováděných studenty vysokých škol s žáky základních škol.

Nemusí tomu tak být, má-li kantor dostatečně technické zázemí a organizační schopnosti, aby zvládnul práci alespoň s polovinou třídy. Jednou z variant, jak lze pracovat se suchou jehlou na nižších stupních je rozdělit si práci do více hodin, navíc tím způsobem, že děti samostatně ryjí, zatímco náročnější tisk provádí někdo jiný. Ale ani samotný tisk nemusí být nutně strašákem, kterého se musíme bát. Učitel, který má dostatečnou trpělivost a nadšení pro věc, dokáže zázraky při práci se suchou jehlou...

Tisk z výšky- otisk lidského těla

Ve své práci jsem kombinoval obtisk lidské dlaně /nejspíš nejčastější... / s kresbou, která tisk doplňuje.

Principiálně se otisk lidského těla řadí o tisku z výšky, kdy dochází k přenosu barvy ze všech vyvýšených míst matrice na podložku. Příkladem užití tisku z výšky je hojně užívaný linoryt, dřevořez, frotáž, tisk z koláže, razítka...

Oproti suché jehle je výhodou snazší nanášení barvy / jakož i kvalita a cena barvy / a nižší tlak při tisku, takže se v mnohých případech můžeme spokojit pouze s válečkem na nudle namísto tiskařského lisu, který na školách nebývá k dispozici.

Otisk lidského těla se těší velké oblibě při hodinách výtvarné výchovy. Otisknout lze samozřejmě cokoli, ačkoli třeba velkoplošné otisky lidského těla, kdy žáci otiskují celé své tělo oblečení do plavek, vyžadují specifické nároky na přípravu a poté očistu živých matric... Takže v takovýchto případech jsme odkázáni opět do oblasti zájmových kroužků, experimentů a momentálních možností, které skýtají různá soustředění, výlety a exhibiční akce.

Dějiny fotografie

Jestliže chceme pochopit fotografickou techniku se vším všudy, musíme sledovat dějiny lidstva a umění jako takového. Ruku v ruce s technickým pokrokem šla totiž i snaha o co nejrealističtější zachycení skutečnosti, což ovšem neplatí u jistých výtvarných směrů, které nekladly takový důraz na realistické zobrazení skutečnosti / viz dějiny umění / . Přesto se dá říci, že u kolébky fotografie stála touha přenést obraz ve třech rozměrech na nosič dvojrozměrný .

Od prvních pokusů s destičkami upraveného světlocitlivého asfaltového povrchu vedla cesta skrze jednodušší sloučeniny stříbra až po odvozené deriváty, které umožňují barevný přenos tak, jak jej známe ze současnosti. Přičemž stojí za zmínku, že některé staré techniky se dnes používají s oblibou u fotografických efektů uměleckých děl / každý fotograf je ve své temné komoře svým způsobem alchymista / .

Znát dějiny fotografie je užitečné při motivaci dětí při práci s fotografií, především pak pro samotnou přípravu do té doby, než se s ní žáci setkají / na Národní škole je v našich podmínkách práce s fotografií stále ještě utopií, ačkoli třeba práce s počítači je daleko složitější ...-oč lehčí je zmačknout spoušť automatického aparátu a nechat si fotografie vyvolat u nějakého profesionála /. Metodicky by byla práce s fotografií řazena někdy na konec čtvrtého ročníku – začátek pátého, ovšem za předpokladu, že žáci budou schopni pracovat ukázněně v temné komoře, a navíc – že práce s fotografií bude navazovat na předchozí zkušenosti ve výtvarné oblasti – kresbu, malbu, modelování ...

U starších žáků lze samozřejmě navázat na poznatky z fyziky o světle, na pokusy z hodin chemie, na jakýkoli předmět, kde hraje fotografie nějakou roli v dějinách lidstva. Samozřejmě – fantazii a iniciativě se meze nekladou, každý necht' zváží, jaké jsou možnosti, které nabízí fotografie, jenom by asi nebylo správné sklouznout k samoučelnému vyplácání nápadu „zkusit fotku“ tam, kde na to nebudou žáci ani kantor dostatečně připraveni...

Aplikace fotografické techniky na NŠ

Je nutno zvážit, jaké nároky hraje technické vybavení na práci s fotografií ve škole. Nemusí a může to být problém... Druhou otázkou je schopnost dítěte pracovat tak, aby tuto techniku zvládlo jak po stránce technické, tak po stránce výtvarné.

Možná někoho napadne, proč začínat tak brzy s fotografií. A má pravdu. Na Národní škole by mohla proběhnout příprava na ni v podobě prací s vymýváním klovatiny – zde je princip pozitivu a negativu dostatečně zřetelný, ačkoli při barevné fotografii se s danými pojmy jako laici ani nesetkáme, neboť vyvolávání fotografií probíhá plně automaticky, vyjma několika případů černobílých prací.

Jedinou formou práce přímo s fotografickým materiálem by byla nejspíš možnost tvoření fotogramů přímým osvitem třeba už prošlého fotomateriálu – samozřejmě za pomoci pedagoga a při práci v menších, nejlépe zájmových skupinkách.

Těmito nároky se stává práce s fotografií na NŠ velkým přepychem, takže se s ní nejspíš setkáme jen málokdy. Nevadí. Každá věc má svou určenou chvíli...

Fotografie jako pomocník

Nemusím snad ani nějak příliš zvlášť upozorňovat na to, jakou roli hraje při práci pedagoga fotografie. Je to jeho věrný pomocník ve službách názornosti, ukázky, příkladu. Alespoň by měl být... Je to tím, že jakákoli věc, kterou lze zachytit, dnes existuje uchována na fotografiích.

Další důležitou věcí je archivace pomocí fotografie, nyní však bude s aparátem pracovat sám pedagog, aby uchoval dílka svých žáků jak pro příští generace, tak pro žáky samotné, především pro jejich pozdější retrospekci, ke které k velké škodě dochází jen zřídka.

Tématické okruhy- využití na NŠ

Člověk a strom

Téma, které jsem si zvolil, je myslím natolik rozsáhlé, že jen málokoho nenapadne vůbec nic, jak a kde jej využít. Dokonce mne napadá i netradiční spojení s hodinami tělesné výchovy, kdy namísto šplhu na tyči šplhají mohou žáci šplhat na vhodně vzrostlý objekt.

Člověk je většinou ústředním tématem všech hodin na NŠ, vše se točí kolem něho, proto nebude obtížné aplikovat principy na jakoukoli situaci, vyjma těch, které jsou na první pohled samoučelně a uměle vykonstruované.

Stromy nás obklopují a povětšinou k nim máme kladný vztah, takže ani zde nevidím nějaký závažnější důvod věnovat tomuto tématu větší pozornost, co se týče využití i v jiných oblastech, než je výtvarná výchova. Za zmínku ovšem stojí, že pokud chceme nějaký vztah dětí k přírodě (stromům, sobě samým) vytvořit či utvářet, může nám být dobrý jakýkoli prostředek, výtvarnou výchovu nevyjímaje. Také bych chtěl vyslovit názor, že by mělo jít o komplexně vnímaný proces, kterým všichni procházíme během svého života, tudíž by ani kantor na prvním stupni neměl být příliš vyhraněný a zaměřený jedním směrem a klást důraz na určité věci. Tady ovšem ztroskotávají jakékoli pokusy o maximální objektivitu, protože do hry vstupují maximální subjekty...

Tím jsem chtěl naznačit, že témata v jednotlivých předmětech vyučovaných na NŠ by měla být vzájemně propojena tak, aby se vzájemně doplňovala a vysvětlovala, přičemž by měl kantor mít na paměti hlavní cíl společný péči jak o lidi, tak o stromy, čili **růst**.

Zvolil jsem si dané téma proto, protože právě v této oblasti existuje nesmírné množství paralel, přirovnání a souvislostí tak, že snad nikdo nemůže odejít neinspirován. Na to jsem chtěl svou práci poukázat...

Koncept výstavy

Při hodinách výtvarné výchovy se velmi často setkáváme se zajímavými a opravdu pěknými výtvary žáků. Nemusím, doufám, zdůrazňovat, jak obrovský je to poklad v rukou člověka, který má nápady a cit pro správné využití.

A co víc- nemusíme se omezit jen na hodiny výtvarné výchovy! Každý vyučovací předmět má svou specifickou možnost prezentace směrem k veřejnosti, především pak směrem k rodičům. Jak velká škoda je omezit své výstupy pouze na číselný kód a žakovských knížkách!

Další možností, která bude stále aktuálnější do budoucna školství, je prestiž školy a její reference, které se budou budovat právě na podobných projektech, jakými jsou výstava, koncert, divadelní a recitační vystoupení, sportovní utkání, znalostní olympiády atd. Je samozřejmě nutné dát si pozor na „prázdné sudy“..., nicméně komunikace jak uvnitř školy, tak směrem ven má obrovský význam, který moudří lidé dokáží ocenit.

S výstavou prací by měl pracovat každý pedagog na konci nějaké ukončené kapitoly nebo dokončeného úkolu, který mají žáci za sebou. Jednak lze využít citlivě motivaci pro další práci s dětmi, jednak právě na pracích žáků samotných lze nejlépe demonstrovat případné nedostatky a chyby, kterých se žáci dopustili. Ovšem, že nesmí dojít k posunutí chápání chyby jako něčeho, co člověka snižuje v očích jiných. Ano, chyba se stala, protože..., ale každý děláme chyby! A „chybami se člověk učí“...

Pozvánka, plakát

Tato dvě témata se dají využít jak při celoškolní prezentační akci, kdy například formou soutěže mohou žáci tvořit vítězný návrh, který bude posléze realizován, rozmnožen a prezentován, tak při jednotlivých hodinách výtvarné výchovy, kdy mohou žáci tvořit plakáty a pozvánky na různé imaginární akce...

Pokud vzpomínám na svá studentská léta na základní škole, nic podobného jsme nedělali, což je škoda, neboť je velmi vzrušující tvořit plakát na výstavu, který bude viset kdesi před zraky mnoha diváků...

Přírodní živly

Už od malička se děti učí poznávat svět, který je obklopuje. A obklopují je živly. Voda, vzduch, země, oheň. Jak namalovat oblohu? Kde se bere vítr? Co je tam hluboko pod zemí?

Vděčným tématem by mohla být námraza na skle, kterou by se žáci mohli snažit ztvárnit podle skutečné předlohy, nebo podle fantazie. Namísto suché jehly postačí zmíněná kresba.

Možná je představa, že by hodiny výtvarné výchovy měly probíhat prakticky vždy se štětcem v ruce, mylná. V tomto případě by šlo skloubit hodiny prvouky s výtvarnou částí tak, aby se propojily, přičemž praktická část by doplňovala teorii.

A proč tak velký důraz na živly? Stále ještě- a pochybuji o tom, že se kdy člověku podaří dělat si, co chce nezávazně a nezávisle na okolí- jsme závislí na tom, co nás obklopuje. Jenomže jen málo si svou závislost- a to je, podotýkám, životně důležitá závislost- uvědomujeme a jednáme mnohdy nesmyslně sami proti sobě. Je to paradox- chceme si co nejvíce pomoci, ale naopak si škodíme... A nestojí za trochu námahy pouvažovat nad tím, čím předně bychom si mohli pomoci?!

Práce s detailem

„Dokonalost se skládá z maličkostí, ale dokonalost není žádná maličkost!“ Tento citát si pamatuji z kázání jednoho pastora a myslím si, že je pravdivý- od výrobců automobilů po školství. Ve výtvarné výchově bude nejspíš platit Komenského „od vzdálenějšího k bližšímu“- pardon, já vím, že je to naopak! Děti začínají obvykle kreslit celky- lidi, stromy, domy, krajinky, k detailům se dopracujeme později bližším poznáním a rozbořem. Detail totiž vyžaduje vyšší nároky na pozorování a technické zpracování, jakož i kontextové začlenění. Při opačném postupu, totiž při skládání částí do celku (puzzle, neznámý rozstříhaný objekt...) může vzniknout paskvil...

I zde platí, že detail je pouze částí celku, nelze jej vnímat odděleně, aby nedošlo ke zkreslení. Jestliže chci vnímat detaily stromu (člověka), ještě to neznamena, že poznám daný objekt jako celek!

Struktury

Podrobnějším zkoumáním zjistíme, že každá věc se liší svým povrchem, má jinou strukturu. Z výtvarného hlediska se nám odrývá možnost využití daných vlastností při kolážích a frotážích,, také při modelování, kdy můžeme povrch upravovat různými způsoby.

Zajímavostí je, že každá specifická struktura, jakkoli výjimečná, má svůj vnitřní pořádek a je uspořádána většinou do více či méně pravidelných tvarů a obrazců, které tím pádem dostávají dekorativní charakter, který lze využít např. v užitém umění.

Vzhledem k náročnosti daných témat přichází v úvahu práce na takovýchto projektech až na přelom čtvrtého- pátého ročníku. Avšak práce s opakujícím se tématem (opakujícím se motivem) není zase tak náročná. Lze ji využít např. při vystřihování skládaného papíru o Vánocích...

Kůra stromů

V obou předchozích kapitolách je to právě povrch stromů- kůra, která zde hraje důležitou roli.

Při práci dětí ve škole se s kůrou setkáme jednak při výtvarné a pracovní výchově, kde nám kůra poslouží jako vděčný materiál na výrobu drobných předmětů z přírodnin, jednak při hodinách prvouky, kdy je povrch stromu jedním z hlavních rozlišovacích znamení především v zimním období.

Deformace, srůsty, zajímavosti

Čím je člověk starší a zkušenější, tím je pro něho běžné všednější a zajímavé přitažlivější. Vzpomínám na hodiny matematiky a českého jazyka, kdy jsme s chutí hltali zajímavosti a hříčky a různé perličky.

Jistě mi dáte za pravdu, že každý oblíbený učitel tu a tam nějakou tou zajímavostí zazářil a rozsvítil ve vás to malé světélko neobvyklosti. Naopak noční můrou každého z nás je nejspíš hrůza z toho, že jednou budeme nezajímaví, nudní, fádni. Není třeba být vždy zajímavým, neboť tím se člověk stává stejným. Stejně jako někteří z nás při pedagogické praxi doplatili na neopatrnou snahu zaujmout a učinit výuku zajímavou vždy a všude, takže

zařazovali neustále prvek hry- a tak často, až bylo vyučování hrou natolik přesyceno, že nejenže nemotivovalo, ale bylo i nezáživné a neefektivní.

Víme přeci dobře, že „všude chléb o dvou kůrkách“. Na jednu stranu je chvályhodné a určitě dobré snažit se výuku neustále zpestřovat a obohacovat, na druhou stranu je však nutné a dobré vštěpovat dětem pravdu o tom, že některé věci v životě budou holt stejné a maličko nudné a někdy bude nutné zatnout a překonat kus dřiny, aby se člověk hnul o kousek dál. Tady je posun od primární motivace „dělat, co mě baví“ k motivaci typu „zkus zapřít sám sebe a zaber a uvidíš, co to udělá“. Dostáváme se zde k vůbec nejhlubšímu problému lidské existence, k samotnému smyslu bytí a způsobu bytí. Každý z nás se dotýká tohoto tématu ve svém nejhlubším nutkavém nitru- jak najít hranici mezi mým svobodným „dělat, co chci“ a částečně spoutávajícím „dělat, co musím“ ?

Předpoklady, závěry a pedagogické cíle práce

Jak a proč jsem si vybral téma Člověk a strom pro mou závěrečnou práci jsem se snažil objasnit v úvodu prvního svazku. Předpokládal jsem, že výtvarná oblast je natolik široká, že dokáže pojmut i tuto poněkud se vymykající práci. Spoléhal jsem tak na profesionalitu pedagogického káдру TU v Liberci, jakož i na svou chlapecky naivní představu o tom, že dosud nebyly vyčerpány všechny možnosti, kterak se věci mají dělat.

Je nutno podotknout, že je tu možno pozorovat určitou absenci „vědeckých rysů“ práce, to skutečně, neboť to měla být práce rázu uměleckého, nikoli vědeckého, protože mým výchozím předpokladem je názor, že výchova a vzdělání je do větší míry uměním, než vědou. Rozhodně se neřadím mezi lidi, kteří staví vědu nad umění, protože si myslím, že je to stejně nesmyslné, jako řadit muže nad ženu či naopak. Mou metou je harmonie, přičemž rozhodující je smysl a účel této práce, nikoli forma, která ostatně dozrává přechodem věků menších či větších změn.

Dalším mým předpokladem bylo prokázat schopnosti v určité vyhraněné oblasti, v tomto případě ve výtvarné, neboť musím přiznat, že i já mám své slabiny, kterých si jsem vědom, stejně jako mám i silnější stránky, kde jsem schopen vlastní produkce a tvorby. Myslel jsem si, že cenu má především to upřímné a čisté, co z člověka vychází, jeho postoj, názor, myšlenka, byť inspirovaná někým jiným, ale to něco, k čemu se on sám dopracoval.

Předpokládal jsem rovněž, že se někdo bude mou prací zabývat nejen po stránce formální, nýbrž i ze zájmu pro věc samu. Chtěl jsem, aby má práce vypovídala a byla inspirující pro všechny, kdo se s ní setkají, tedy obsahovala podobné ideály, jakými by se měla vyznačovat má pedagogická praxe do budoucna.

Mám tu netradiční možnost napsat v dodatku, že průběh nebyl tak hladký a že jsem se mýlil ve svých předpokladech, což mne samozřejmě vede k hlubšímu zamyšlení nad tím, kde skutečně byla chyba a co to znamená pro mou budoucnost. Tím nechci říci, že jsem nějak zdrcen, pouze nechápu...

Co se týče závěrů, nemám nic, co bych chtěl zdůraznit či podtrhnout, pouze znovu po všech zkušenostech musím prohlásit, že vypracování závěrečné práce nemusí být strašákem, kterého by se měli studenti již od počátku děsit. Nemusí tomu tak být tak. Naopak jde o velmi užitečnou součást studia, která může být velkým přínosem, zvláště když se nerealizuje na poslední chvíli.

Pedagogický přínos je zřejmý po praktické stránce, co se týče tematiky, metodicky by se dalo diskutovat na téma malovat či kreslit dříve? Podstatné je, aby naše pedagogické působení mělo směr a tah správným směrem, který se tak těžko určuje. Role pedagoga není lehká, i on je nucen provádět selekci nutného a důležitého od nepodstatných maličkostí.

Na závěr mé práce bych si dovolil vyslovit přání, aby naše společná práce na poli pedagogiky neustrnula a neztratila své kouzlo, které bezesporu má, také aby se měli lidé více rádi, aby se rodilo víc dětí, abychom nějakou práci vůbec měli! Protože- dokážete si vůbec představit, co by dělali kantoři bez dětí ?

1. Bible Kralická, Ecclesiastes, kap. 1, v. 8
2. Mgr. Ilona Čechalová při první konzultaci snímek ze zlogu 193
3. John Lennon: „Zastavte svět, chci vystoupit!“
4. Milan Lukavský: První a jediná- sb. Básně, 1989
(zpracoval David Holoubek, S.R.O. 1996)
5. J. A. Komenský: Jednou jest počítání, str. 41 (kap. II.)
6. J. A. Komenský: Velká didaktika, str. 174 (část věty)
7. Bible Kralická, Ecclesiastes, kap. 1, od v. 2-10;
(vynechána druhá část verše 8, aby nedošlo k opakování)
8. Bible Kralická, kniha Daniel, kap. 2, v. 10
(podobný obsah viz 2.evení Janovo- tmuč?)
9. Igor Čížek: „V něm soustředím všechno mého umění“, str. 34
(část vyprávění o „přání“ a „se st. hovor“ o objektech v terénu, rozboru textu
„Jako“ ve výřez, 1996)
10. Větvina tvorba, 1996
11. J. V. Růžek: Šestnácté století, str. 18
(viz i „První v poznámce“ a „První“ se jedná o pracovní vnitřní kevní
sest. vloženo do v. 193)
12. ZŠ Ještědské, 1995, str. 12. Na druhém stupni (v roce 1995)
13. J. A. Komenský: Velká didaktika, str. 98
(přehled slovosled „prospěšné a prozřetelné mladého vedení...“)
14. Tato věta jsem skutečně nevyložil, pouze ilustrativní př.
15. Ani tato věta nikdo nevyložil, je pouze obsažena v nárocích a požadavcích
typu „Báň, bíňuj, bíňuj!“ / Zde by mohl být uveden jako minor cister
(vzdálená) V. I. Lennin.

Seznala citací s komentářem

1. Bible Kralická, Ecclesiastes, kap. 1., v. 8.
2. Mgr. Ilona Chválová při první konzultaci snímků ze zimy '95.
3. John Lennon: „Zastavte svět, chci vystoupit!“
4. Milan Lukavec: První a jediná- sb. Básní, 1989
(zhudebnil David Holoubek, S.R.O. 1996)
5. J. A. Komenský: Jednoho jest potřebí, str. 41 (kap. II.)
6. J. A. Komenský: Velká didaktika, str. 174 (část věty)
7. Bible Kralická, Ecclesiastes, kap. 1., od v. 2.-10.
(vynechána druhá část verše 8., aby nedošlo k opakování)
8. Bible Kralická: kniha Daniel, kap.7, v. 10.
(podobný obsah viz Zjevení Janovo- tamtéž)
9. Igor Zhoř: Proměny soudobého výtvarného umění, str. 34
(citát vybrán z kapitoly, kde se hovoří o objektech v terénu, rozebírá teorii „šoku“ ve výt. Umění)
10. Výtvarná tvorba, říjen 1986
11. Jozef Bajusz: Seminář o duchovních darech, str. 18
(není uvedeno v použité literatuře, neboť se jedná o pracovní vnitrocírkevní sešit- vydáno asi v roce 1995)
12. ZŠ Ještědská- nejmenovaná p. uč. Na druhém stupni (v roce 1995)
13. J. A. Komenský: Velká didaktika, str. 48
(přehozen slovosled: „rozumné a prozřetelné mládeže vedení...“)
14. Tuto větu jsem skutečně nevyslovil, pouze ilustrativní př.
15. Ani tuto větu nikdo nevyslovil, je pouze obsažena v nárocích a požadavcích typu: „Bifluj, bifluj, bifluj!“. Zde by mohl být uveden jako autor citátu (vzdáleně) V.I.Lenin...

Seznam použité literatury

- Augustin J.: Sexualita v našem životě, 1995
Balcar B.: Tajemství potopy, 1991
Tajemství stvoření, 1990
Bible svatá- podle posledního vydání kralického z roku 1613
Crabb L.: Osobnost člověka, 1995
Uvnitř, 1993
Fulghum R.: Možná, možná ne, 1994
Ach jo! , 1994
Všechno, co potřebuju..., 1994
Už hořela..., 1994
Od začátku do konce, 1995
Fulghum H.S.: Jaký otec, takový syn, 1996
Klee P.: Čáry ,1990
Komenský J.A.: Jednoho jest potřebí, 1920
Velká didaktika, 1932
Křivohlavý J.: Mít pro co žít, 1994
Povídej, naslouchám, 1993
Sudek J.: Fotografie, 1956
Šimek J.: Fotografické techniky, 1969
Škutina Vl.: Máš na hlavě zahrádku, 1990
Šmíd Zd.: Proč bychom se ... (celá trilogie), 1996
Úlehla J.: Listy paedagogické, 1904
Vacek J.: Žít třeba na kolenou, 1991
Waltari M.: Egypt'an Sinuhet, 1972
Zhoř I.: Proměny soudobého výtvarného umění, 1988